

POSTANOWIENIE

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

19 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska

SSN Marcin Łochowski

SSN Marcin Krajewski (sprawozdawca)

SSN Dariusz Pawłyszczko

SSN Tomasz Szanciło

SSN Kamil Zaradkiewicz

Protokolant Agnieszka Łuniewska

na posiedzeniu jawnym 19 stycznia 2024 r. w Warszawie
na skutek przedstawienia przez Prokuratora Generalnego
wniosku o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego:

„Czy w sprawie o ustalenie albo zmianę płci wytoczonej przez osobę transseksualną pozostającą w związku małżeńskim lub posiadającą dzieci, po stronie pozwanej muszą wystąpić obok żyjących rodziców, nierozwiedziony małżonek lub dzieci powoda, a ich współuczestnictwo ma charakter współuczestnictwa jednolitego (art. 73 § 2 k.p.c. w zw. z art. 72 § 2 k.p.c.)?”

**przedstawia wniosek o podjęcie uchwały składowi całej Izby
Cywilnej.**

UZASADNIENIE

Na podstawie art. 83 § 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym Prokurator Generalny wniósł o rozstrzygnięcie przez skład 7 sędziów Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego, czy w sprawie o ustalenie albo zmianę płci, wytoczonej przez osobę transseksualną pozostającą w związku małżeńskim

lub posiadającą dzieci, po stronie pozwanej muszą wystąpić, obok żyjących rodziców, nierozwiedziony małżonek lub dzieci powoda, a ich współuczestnictwo ma charakter współuczestnictwa jednolitego (art. 73 § 2 w zw. z art. 72 § 2 k.p.c.)?

W uzasadnieniu wnioskodawca powołał się na rozbieżność między stanowiskiem zajęтым przez Sąd Najwyższy w wyroku z 6 grudnia 2013 r., I CSK 146/13 (OSNC-ZD 2015, nr B, poz. 19), a poglądem wyrażonym w wyroku z 10 stycznia 2019 r., II CSK 371/18 (OSNC 2019, nr 10, poz. 104). W pierwszym z orzeczeń stwierdzono, że istota więzi prawnych łączących transseksualistę występującego o ustalenie zmiany płci metrykalnej z jego nierozwiedzionym małżonkiem oraz dziećmi decyduje o jednolitej postaci współuczestnictwa koniecznego między tymi osobami (art. 73 § 2 w zw. z art. 72 § 2 k.p.c.). Natomiast w orzeczeniu z 2019 r. Sąd Najwyższy przyjął, że w sprawie o ustalenie zmiany płci bierną legitymację procesową mają wyłącznie rodzice powoda, a jeżeli nie żyją – kurator ustanowiony przez sąd.

W ocenie Prokuratora Generalnego stanowisko zajęte w wyroku z 10 stycznia 2019 r., II CSK 371/18, stanowi wyłom w dotychczasowej utrwalonej praktyce orzeczniczej, co pozwala na stwierdzenie, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ujawniły się rozbieżności co do wykładni art. 73 § 2 w zw. z art. 72 § 2 k.p.c. Prawidłowe ustalenie stron procesu w sprawach objętych zagadnieniem prawnym zależy właśnie od interpretacji tych przepisów.

Prokurator wskazał, że zarówno z przepisów Konstytucji, jak i Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wynika, iż małżeństwem może być wyłącznie związek kobiety i mężczyzny. Powoduje to nie tylko, że konieczny jest udział nierozwiedzonego małżonka w postępowaniu o ustalenie lub zmianę płci metrykalnej, ale skutkuje także niedopuszczalnością uwzględnienia powództwa w takiej sytuacji. Również charakter więzi łączących transseksualnego rodzica z dzieckiem powinien być brany pod uwagę w trakcie procesu o uzgodnienie płci. Z rodzicielstwa wynikają liczne stosunki prawa rodzinnego, w tym władza rodzicielska oraz obowiązek alimentacyjny. Nie należy także wykluczać możliwości dokonania wzmianki lub adnotacji w zakresie danych identyfikacyjnych rodzica zawartych w akcie urodzenia dziecka. Zdaniem wnioskodawcy nie można przyjąć,

że stroną postępowania powinni być wyłącznie rodzice. Żyjący i nierozwiedziony małżonek oraz małoletnie dzieci transseksualisty mają silniejszą legitymację do występowania po stronie biernej niż żyjący rodzice osoby transseksualnej.

W konkluzji Prokurator Generalny opowiedział się za stanowiskiem, zgodnie z którym w sprawie o ustalenie albo zmianę płci metrykalnej, zainicjowanej pozwem osoby transseksualnej pozostającej w związku małżeńskim lub posiadającej małoletnie dzieci, po stronie pozwanej muszą wystąpić, obok żyjących rodziców, nierozwiedziony małżonek lub dzieci powoda, a ich współuczestnictwo ma charakter współuczestnictwa jednolitego. Jednocześnie wnioskodawca zaznaczył, że sąd, rozpoznając powództwo o ustalenie albo zmianę płci metrykalnej wytoczone przez transseksualistę, powinien zastosować art. 59 k.p.c., tj. zawiadomić prokuratora o toczącej się sprawie.

W toku postępowania, powołując się na art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Rzecznik przedstawił stanowisko, w którym wniósł o odmowę podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy. W opinii Rzecznika nie zachodzą rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych co do osób, które powinny występować po stronie pozwanej w postępowaniach dotyczących korekty płci metrykalnej, w związku z czym nie istnieje potrzeba ujednoczenia orzecznictwa w tym zakresie. Sąd Najwyższy definitywnie rozstrzygnął w wyroku z 10 stycznia 2019 r., II CSK 371/18, że legitymację bierną mają wyłącznie rodzice powoda i stanowisko to jest konsekwentnie uwzględniane w postępowaniach przed sądami powszechnymi. Jednocześnie Rzecznik zauważył, że w postępowaniach o ustalenie płci powinien być badany stan cywilny powoda. W praktyce osoby transpłciowe pozostające w związku małżeńskim decydują się jednak na rozwiązanie go przez rozwód przed wytoczeniem powództwa o ustalenie płci.

Stanowisko w sprawie, powołując się na art. 63 w zw. z art. 61 § 1 pkt 5 k.p.c., zajęło również Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii. Podzieliło ono zasadniczo wnioski wyrażone w wymienionym wyżej wyroku Sądu Najwyższego z 2019 r., opowiadając się za przyjęciem jak najmniej uciążliwego wariantu procesu dla osoby transpłciowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 86 § 2 *in principio* ustawy o Sądzie Najwyższym, jeżeli skład 7 sędziów Sądu Najwyższego uzna, że znaczenie dla praktyki sądowej lub powaga występujących wątpliwości to uzasadnia, może zagadnienie prawne lub wnioski o podjęcie uchwały przedstawić składowi całej izby.

W ocenie Sądu Najwyższego w sprawie wystąpiły przesłanki wymienione w tym przepisie. W szczególności nie ulega wątpliwości bardzo istotna waga zagadnienia metrykalnej zmiany płci dla osób zainteresowanych dokonaniem takiej zmiany oraz rosnąca liczba związanych z tym postępowań w praktyce sądowej. Pomimo zgłaszanych od wielu lat postulatów ustawodawca nie zdecydował się na uregulowanie tej kwestii w przepisach, co sprawia, że wszelkie rozwiązania przyjmowane w praktyce orzeczniczej mogą budzić wątpliwości co do swojej formalnej poprawności. W tej sytuacji, wobec konieczności poszukiwania możliwych rozwiązań wyłącznie w praktyce sądów, pożądane jest, aby praktyka ta wsparta była autorytetem orzeczenia całej izby Sądu Najwyższego.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji.

(E.M.)

R.G.